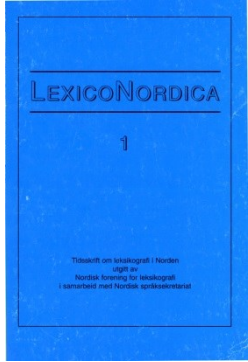

LexicoNordica

Forfatter:	Dag Gundersen	
Anmeldt værk:	Michael Jacoby. 1990. <i>Historische Lexikologie zum nordgermanischen Raum: Lexika als Kultur- und Sprachdokumente zwischen Mittelalter und Neuzeit. Einflüsse von Toledo bis Paris, von London bis Berlin.</i> Wiesbaden: Otto Harrassowitz.	
Kilde:	LexicoNordica 1, 1994, s. 253-261	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Dag Gundersen

Michael Jacoby: *Historische Lexikologie zum nordgermanischen Raum: Lexika als Kultur- und Sprachdokumente zwischen Mittelalter und Neuzeit. Einflüsse von Toledo bis Paris, von London bis Berlin*. In Kommission bei Otto Harrassowitz. Wiesbaden 1990. 1000 s. Pris NOK ca. 1400.

The three main parts of this work on lexicography in the Nordic languages ca. 1500–1900 are, a) a presentation of bibliographic surveys of the period, b) a descriptive, non-analytic presentation, with facsimiles, of ca. 250 dictionaries, c) a synthesizing summing-up of various important sources of dictionary material, e.g., dialects, the Bible, and jurisprudence. The present reviewer gives acclaim to part c) and welcomes esp. part b) as a useful tool in the practical teaching of lexicography, though on a fairly superficial level and not entirely faultless in detail.

Allerede tittelen på Michael Jacobys 1000 siders verk innbyr til refleksjoner. I et innledende avsnitt (s. 5) definerer Jacoby leksikologi som "die Lehre von den Lexika". Denne tilsynelatende vide formuleringen viser seg ved nærmere ettersyn å være ganske snever. Den svarer nærmest til hva man før la i ordet, i SAOB uttrykt som "lära(n) om ordböckers utarbetande" (1939), i motsetning til den nå mer gjengse forklaring, "the study of the formation, meaning, and use of words and of idiomatic combinations of words" (Random House Dictionary, 1987). Imidlertid endrer og utvider Jacoby sin definisjon når han (s. 21) lar den omfatte både teorien om fremstillingen av leksika, og leksikaenes historie. Det er det siste, historien, som utgjør bokens hoveddel (s. 47–650), idet Jacoby her har samlet et utvalg på ca. 250 verker fra perioden ca. 1500–1900. Han viser ved tekstprøver hvordan verkene er redigert, og kommenterer redigeringen. Denne kommenterte samlingen kan mest passende henføres til den historiske metaleksikografi. I en "Abstract" (s. 4) sier så Jacoby at hans "Lehre von den Lexika" er en håndbok for biblioteker og universiteter, noe som kan tyde på at "Lexikologie" i tittelen ikke skal tolkes som "faget l.", men som "håndbok i faget l.", på samme måten som navnet på ethvert fag også kan betegne en lærebok i faget. Termparet *leksikografi/leksikologi* er for øvrig et av de beste eksempler på den terminologiske spredning og uklarhet som man ofte møter i vårt fag både over tid og fra miljø til miljø, når det gjelder dette paret ved at *-logi* hos noen dels brukes og dels ikke brukes slik andre bruker *-grafi*, og vice versa, og med ulik avgrensning mellom de to. Redaksjonen av 3-bindsverket *Wörterbücher/Dictionaries/Dictionnaires* (1989–91) har

hugget over knuten ved overhodet ikke å ha ordet Lexikologie med i sitt emneregister. Alt er samlet under Lexikographie.

Et nesten like godt eksempel fra Jacobys tittel er ordet *Lexika*. Hva er et leksikon? I bokform er det ifølge diverse ordbøkers forklaringer oppslagsverk, encyklopedi, konversasjonsleksikon, håndbok, kunnskapsverk med alfabetisk ordnede oppslagsord, eller ordbok. Jacobys materiale består av ordbøker, glossarer og andre ordsamlinger. Akkurat som disse har titler og undertitler der "leksikon" og "ordbok" brukes om det samme, nemlig ordbøker, gjør også Jacoby dette. Det er ingen typologisk forskjell mellom hans "Wörterbücher" og "Lexika"; f. eks. nevnes under "sprachlichen Lexika" "eine repräsentative Anzahl dieser Wörterbücher" (s. 45). Dette kan virke en smule forvirrende. Det ville vært en fordel å holde seg konsekvent til "Wörterbücher" når man i moderne tid omtaler eldre verker, skjønt disse selv ofte veksler mellom betegnelsene. At de gjør det, er ikke å undres over. Særlig i eldre tiders ordbøker er skillet mellom ordboksopplysninger og encyklopediske opplysninger. Om man som eksempel tar den eldste nordiske dialektordbok, Christen Jensøn (1646), finner man både ordspråk, anekdoter og diverse realia sammen med rene ordforklaringer. Nordiske konversasjonsleksika, encyklopedier, hører først 1800-tallet til. Slike finner man ikke hos Jacoby. – Hans tittel krever i det hele tatt en del tolkning, ut fra bokens innhold, for å bli helt klar.

I bokens første del, "Ziel, Methode, Material der Abhandlung", gjennomgår Jacoby en rekke ordbokshistoriske og bibliografiske verker fra eldre og nyere tid. Gjennomgangen er rent beskrivende, ikke kritisk eller supplerende. Som et eksempel blant hans bibliografiske kilder kan nevnes E.L. Haugen (1984), som for det første planmessig utelater visse typer av oppslagsverker, og for det andre mangler en del som ville falt innenfor rammen av boken. Slike fraværende verker kan det da tenkes at Jacoby ikke har kunnet vurdere for omtale. På den annen side hører hull i Haugens materiale i liten grad til det eldste tidsrom; de er å finne når det blir større bredde over ordbokslitteraturen, dvs. fra 1800-tallet og utover, og særlig etter at Jacoby har satt sluttstrek, ved ca. 1900 og til dels litt før. Videre gjelder manglende verker som faller innenfor hans tidsrom, så godt som utelukkende ordsamlinger med mer eller mindre faglig tilknytning. Eksempler kan være Kawert, O.J.: *Almindeligt Varelexicon* (I–II, Kbh. 1831–34), eller Andersen, P.: *Haandbog i det praktiske Sømandskab* (Chra. 1878). Dette er samtidig eksempler på den type kilder som i minst grad har interessert Jacoby. Innenfor det han har valgt som sin ordbokshistoriske horisont, er sekundærlitteraturen godt dekket, og de omtalte verker utgjør en nyttig samling for den som vil gå dypere i ordbokshistorien.

Nærmest som et sidesprang kommer Jacoby i denne delen så vidt inn på hva som avgjør om en ordbok skal kalles god (s. 39). Det er jo et spørsmål av største interesse, selv om det er vanskelig å se at det er noe nødvendig tema her. Men når det først tas opp, hadde det fortjent en grundigere drøfting. At det, som Jacoby sier, ligger i kvaliteten på leksikografen, mengden av utvalgte synspunkter, en bestemt fremstillingsmåte og -form og for øvrig den aktuelle språklige akseptans, kan ikke motsies, men man blir ikke mye klokere av det. Man skal ikke be en forfatter å skrive en annen bok enn han hadde til hensikt, men på grunnlag av denne forfatterens store diakroniske materiale kunne det f.eks. hatt interesse å gå nærmere inn på den kvalitative utviklingen fra de første ordbøker innenfor tidsrommet til de senere, der ordboksredaktøren hadde forgjengere å stå på skuldrene til. Hva kreves for at det skal være sant at "nyest er best"? Det som her etterlyses, må ikke forveksles med den meget grundige og solide behandlingen av ordbokstyper og deres røtter som forfatteren gir i del C av boken.

Bokens andre og største hoveddel (s. 47–650) er den kommenterte samlingen av ordbøker, inndelt etter land i rekkefølgen Sverige, Danmark, Norge og Island. Rekkefølgen svarer til den plass de forskjellige lands ordbøker har i boken; det svenske utvalget har fått om lag halvannen gang det sidetallet som de andre landene har til sammen. Forfatteren går ikke nærmere inn på hvorfor – hvorvidt svensk ordboksproduksjon i tidsrommet er så mye større enn de andre landenes, eller om han vurderer den som mer betydelig og interessant, eller om det er fordi han kjenner svenske forhold best, noe listen over hans verker (s. 943ff.) tyder på. Innenfor hvert land er ordbøkene presentert kronologisk etter periode. Igjen kan det virke ubeskjedent å etterlyse mer stoff i en bok på 1000 sider. Men skal det være nordisk rom, så hører også Færøylene med, og de eldre færøyske leksikografenes verker, J. Chr. Svabos fra sent 1700-tall og tidlig 1800-tall og V.U. Hammershaimbs fra sent 1800-tall, ville hørt hjemme i en bok med denne tittelen. Et manglende verk som ifølge dateringen i Haugen 1984 (nr. 2125) synes å være det tidligste flerspråklige som omfatter islandsk, er Nicolaas Deens 1600-tallsglossar fra baskisk til islandsk, tysk og spansk (utgitt i 1937).

Som nevnt utgjør også fagordbøker en smal sektor i samlingen. Med forfatterens samlerglede og energi – denne boken er bare ett av iallfall tre store og en rekke mindre arbeider fra hans hånd i de siste ca. ti år – kunne man ønske at han i en egen bok tok opp fagordbøkernes historie i lignende bredde.

Hvis vi imidlertid ser bort fra hva som eventuelt glimrer med sitt fravær, og en viss slagside i utvalget, og holder oss til de ca. 250 verker som er kommet med, er dette en imponerende samling. Den

svarer til forfatterens hensikt – å være en håndbok for biblioteker og universiteter. Jeg antar at de rent bibliografiske opplysningene vil være av størst verdi for biblioteker. Det eneste jeg savner her, er de omtalte verkenes sidetall; man vil gjerne vite om en ordbok er på et lite tosfret antall sider eller 800. Av stor verdi for universiteter er de utsnitt i faksmile som er vist gjennom hele denne delen av boken og også dens tredje hoveddel. Jeg tenker da på undervisning i leksikografi, som nå er innført, eller er i ferd med å bli det, ved stadig flere høyere læresteder i Norden og det øvrige Europa. Faksimilegjengivelsene virker velvalgte, og først og fremst er de fleste tilstrekkelig omfattende til å gi et helhetsinntrykk av redigeringen. Her kan man se hvordan eldre tiders ordboksredaktører innrettet seg med hensyn til innrykning eller utrykning, bokstavstørrelse og typesnitt, glatt alfabeterisering eller nisjing og reding (eng.: nesting), og artikkelstrukturen. Akkurat som når man studerer språkvitenskapens eller teknologiens historie, blir man slått av Forkynnerens (Predikerens) ord som Chr. Jensøn satte som motto på tittelbladet til "Den norske Dictionarium eller Glosebog" i 1646: "Nihil novi sub sole. Der skeer intet Nytt under Solen". For eksempel finner man at den definisjonsmåten med bruk av naturlig språk som ofte blir kalt "Collins Cobuild-stil", har minst 300 år gamle aner i Norden. Den svenske *Novum Dictionarium* fra 1700 (s. 124) er et godt eksempel. Både denne og enkelte andre gir et mer Cobuild-nært inntrykk enn Patrick Hanks' (i Sinclair 1987:119) karakteristikk av 1600-tallsordbøkenes definisjoner antyder når han sier at de "had consisted of a mixture of one-for-one equivalents and informal, discursive descriptions and explanations".

For hvert verk gir forfatteren en kort kommentar av opprinnelse og redigering, også her rent beskrivende og ikke kritisk. Han står dermed helt på ordboksutgivers side, også der deres skrøpeligheter er velkjente og ofte omtalt, såsom (s. 596) Chr. A. Holmboes sammenlignende etymologiske ordbok fra 1852 (jf. C. Marstrandens artikkel om ham i Norsk biografisk leksikon VI (1934) s. 249). Her kunne man også for en gangs skyld ha ønsket seg en annen og litt større faksimilegjengivelse, idet det mest bemerkelsesverdige ved Holmboes verk er at han opererer med et dusin ulike alfabeter, blant dem kileskrift ("oldpersisk") og runer.

Dersom man skulle stille den ideale fordring, ville det selvsagt også hatt stor interesse å få vite hvorvidt de omtalte ordbøkene er registrerende eller normerende, og noe om utgivers utvalgskriterier, som ofte er nevnt i forord eller innledninger til ordbøkene. Et eksempel (s. 514) kan være Chr. Molbechs *Dansk Ordbog* (1833). Som kjent kom hans puristiske linje til syne ved at han tok med et ord som *Fødselsdag*, som var sjeldent, men dansk, og utelot *Geburtsdag*, som var vanlig, men tysk. Men i det store og hele er presentasjonene klare og greie.

Igjen må forfatteren roses for sine fyldige faksimilegjengivelser, som gjør det mulig å hente frem redigeringsdetaljer som han ikke omtaler i sin kommentar. For eksempel viser gjengivelsen av Ernst Wolffs dansk-engelske ordbok fra 1779 at han oppfører verbene i presens. Dette er jo vanlig i ordbøker over latin, men det er ikke de som har dannet mønster, og det er underlig at Jacoby ikke nevner dette, for Wolff har en hel apologi om det i sin fortale. Han har valgt presens i de danske verb-leksemer, til tross for at de er oversatt til engelske infinitiver, fordi den danske *e*-endelsen også er vanlig i andre ordklasser; presens er valgt "for dessnarere at skille ordene for dem, der ikke forstaar *grammatica*".

Som rimelig er, er bøkene plassert ut fra vedkommende nordiske språk og ikke forfatterens nasjonalitet. 1700-tallsnordmennene Andreas Berthelson, Hans von Aphelen og Ernst Wolff er omtalt under Danmark. Riktignok innleder Wolff sin tilegnelse til de kgl. høyheter med "Som en fødd arve undersaat i kongeriget NORGE..."; men de skrev jo dansk, om enn med norvagismer, særlig v. Aphelen. Dansken Christen Ostersen Veile (Weylle) er ført opp både under Danmark og Norge, idet 1665-utgaven av hans juridiske "glossar" – en bok på 858 + 49 sider (utg. i faksimile Kbh. 1977) – har "Alle Gamle Danske og Norske Glosers rette Forklaring" som del av tittelen.

En sjelden gang har Jacoby misforstått sine kilder, eller formulert seg slik at leseren må misforstå dem. For eksempel påstår han (s. 580 n.1) at Einar Haugen (Haugen 1984:43) betegner L. Hallagers ord-samling fra 1802 som Norges viktigste dialektordbok. Haugens avsnitt begynner imidlertid med "Before 1814...". Bare en sammenligning av Hallagers ordboksdeler på 154 sider med Ivar Aasens og Hans Ross' mange ganger større ordbøker, som Haugen for øvrig var en av de fremste kjennere av, burde fått Jacoby til å lese en gang til eller formulert seg klarere. Også på s. 591 får Hallager en noe for frem-skutt posisjon når Jacoby hevder at Aasen la hans verk til grunn for sin ordbok. Denne misforståelsen må skyldes feillesning av Aasens innledning til sin 1. utgave (s. III), som Jacoby viser til. Når Aasen sier: "Hertil har Udgiveren føiet de Samlinger, som han selv har tilveie-bragt", så er det midt i omtalen av Hallager; det er denne og ikke Aasen som er "Udgiveren". En omstendighet ved Aasens ordbok som Jacoby ikke nevner, er at den er tospråklig, idet den går fra norske dialekter til dansk. Heller ikke nordmenn flest er oppmerksomme på dette, enda Aasen har satt det på tittelbladet til sin 2. utgave: "Norsk Ordbog med dansk Forklaring".

For en norsk anmelder er det av særlig interesse å se hvordan det norske ordbokspanorama er behandlet, noe denne anmeldelsen nok bærer preg av: den svenske delen er ikke drøftet inngående. Den første norske perioden, 1634 (Jens Bielke) – ca.1800, har den helt nøytrale

tittelen "Wörterbücher von J. Bielke bis G.J. Thorkelin", og omhandler ordsamlinger med norsk, eller innslag av norsk, materiale. Siden skriftspråket var dansk, sier det seg selv at dette egentlig er dialektsamlinger hele veien. De er godt presentert. Men 2. periode, 1800-tallet, har fått den besynderlige tittelen "Die Auseinandersetzung zwischen Nynorsk (Landsmål) und Riksmål (Bokmål) in der norwegischen Lexikographie des 19. Jahrhunderts", som om alt norsk ordboksarbeid i tidsrommet var sentrert om det Jacoby i del C (s. 657) kaller "ein vehement ausbrechender Sprachstreit". Han kommer tilbake til dette (s. 734) og sier med rene ord at språkstriden "naturgemäss" gjør seg bemerket i norsk leksikografi etter atskillelsen fra Danmark. At han feilaktig kopler nynorsk med riksmål og landsmål med bokmål, mens skillet går mellom landsmål og riksmål før 1929 og nynorsk og bokmål etter, er ikke så merkelig; det er vanskelig nok for de innfødte. Men det hører ingen steder hjemme å sette en slik krigstittel over en samling av høyst fredsommelige ordbokutgivere – mange var teologer – og deres like fredsommelige verker. Perioden begynner med L. Hallager, som vanskelig kunne ta del i noen språkstrid etter som han døde i 1825, da Ivar Aasen, som Jacoby sannsynligvis oppfatter som stridens eple, var 12 år. Aasen, landsmålets skaper, hadde solid støtte og anseelse hos det dansk-norsk-talende establishment. Man må huske at tiden før og omkring 1850 var preget av nasjonalromantiske strømninger; det nasjonale hadde kulturelitens interesse – tradisjoner og språk, kunst og arkitektur, mat og klær. – Knud Knudsen er hos Jacoby representert med *Unorsk og norsk* (1881); undertittelen "eller fremmedords avløsning" viser hva *den* var rettet mot. Johan Fritzners *Ordbog over det gamle norske Sprog* hadde heller ikke noe med "die Auseinandersetzung" å gjøre. Han burde derimot vært oppført både under Norge og Island, på linje med oppføringen av Oster-sen Veile under Danmark og Norge; "det gamle norske Sprog" hos Fritzner er i stor utstrekning islandsk. Rent uforståelig er det at islendingen Sveinbjörn Egilssons *Lexikon Poeticum* bare står under Norge og er unevnt under Island. Jacobys oppfatning av forholdene må bero på ensidig eller misforstått lesning av sekundærlitteratur. Presentasjonen av de enkelte verker er nøytral som ellers i boken, men det er beklagelig at han har samlet dem under en ganske vill-ledende tittel.

I bokens tredje hoveddel (s. 651–889), kalt "Synthese und Resultate", tar Jacoby på historisk grunnlag for seg en del særskilte temaer relatert til ordbøker: korrelative komponenter, etymologisk forståelse, dialekter, Bibelen, juridiske kilder og egennavn.

Kapitlet om korrelative komponenter er en sammenlignende gjennomgang av, og en utsikt over, ulike ordbokstyper i de nordiske land, deres forutsetninger og deres makrostruktur.

Kapitlet om etymologisk forståelse er en historikk med tallrike faksimileillustrasjoner. Dette er etter min mening et av de mest vellykte i hele boken. Studenter som skal begynne å sette seg inn i etymologi som fag, kan lett få en lite hensiktsmessig innføring enten i forord til etymologiske ordbøker, som blir for snevert, eller i større monografier, som blir for abstrakte. Her får man en fremstilling som er bred nok, og samtidig konkretisert ved eksempler.

Et like utmerket kapittel er det om dialekt i ordbøker. Det er et av dem hvor forfatteren klarest oppfyller et mål han setter seg på en enkeltstående side uten tittel først i boken (s. 5): å sette europeisk, særlig tysk og sveitsisk, språkutvikling og språkopfatning i relasjon til den tilsvarende nordgermanske. Det er også det kapitlet hvor de forskjellige nordiske land kommer ut i best balanse.

Om bibelspråket og om rettsspråket har Jacoby før skrevet store monografier – en om hvert. Begge kapitler er her fremstilt med imponerende kyndighet. Selve materialet skiller seg noe ut fra de andre kapitlenes, ettersom både teologi og jus har en hjemlig nordisk tradisjon som går langt bakenfor den perioden Jacoby ellers behandler. Blant faksimilene i rettsspråkkapitlet er det morsomt at han lar 1600-tallsforfatteren Jens Bielke komme til orde (s. 806f.) med to sider fra sitt forord. Den første, en jamføring med kong Davids bragder i Israel, må helst tas som et tidsbilde – det var bra å ha sine røtter i Bibelen. Mer relevant er det når han nevner de "mørcke gloser og terminis" han forklarer, og at språkene "nu megit er bleffuen forandret". Som den danske konges fremste juridiske representant i Norge følte han behov for å koordinere norsk rettstradisjon med gjeldende dansk lov. Henvisningen til de "mørcke gloser" er også et eksempel blant mange på at europeisk ordboksproduksjon i den første tiden etter middelalderen var knyttet til "hard words".

Under egennavn i ordbøker behandles både personnavn (antroponymer) og stedsnavn (toponymer), emner som Jacoby også har behandlet før i en rekke artikler basert på svensk materiale. En kombinasjon av personnavn og stedsnavn kan man kalle de tallrike navn på himmellegemer som med utgangspunkt i antikk gude- og heltetro tidlig dukker opp i det nordiske materialet. Av andre kuriosa trykker Jacoby opp P. Lindstrøms kart fra 1654–55 med navn fra svensk bosetning ved Delaware River. Navnelisten er et interessant eksempel på språk i kontakt; navnene, som svenskene brukte, er dels rent indianske, dels rent svenske og dels indiansk-svenske med indiansk stamme og svensk endelse. Kartet er tatt med i J. Campanius' og T. Campanius Holms skrifter fra 1696 og 1702, gjengitt i faksimile.

Særlig for denne delen ville man hatt nytte av et navneregister. Men også ellers i boken er det mange navn. De omtalte ordboksutgiverne er riktignok navngitt i innholdslisten, men også slike navn

forekommer andre steder, og i en så stor bok kan man da få problemer om man skulle ønske å forfølge ett navn overalt hvor det er nevnt.

Sist i boken har Jacoby en kort sammenfatning på engelsk som begynner med: "This work displays a theory about dictionaries...". Riktignok inneholder særlig del C interessante teoretiske betraktninger. Men jeg har vanskelig for å se at disse til sammen, eller boken i sin helhet, utgjør en teori om ordbøker eller gjenspeiler en slik teori. Det nærmeste måtte være om man avgrenser teorien til å omfatte nordiske ordbøker, og lar den gå ut på at disse i større grad enn antatt har europeiske forbilder og er del av en felleuropeisk kulturtradisjon i kunnskapsformidling. At de er det, er innlysende og velkjent. Norden var ingen kulturell hvit flekk på Europa-kartet på 1600- og 1700-tallet. Sverige var en europeisk stormakt; opplyste personer reiste ut og hentet impulser; andre kom og bosatte seg i Norden; i alle nordiske land fantes det kulturelle miljøer som var à jour.

Ovenfor har jeg pekt på enkelte ting man kan savne og enkelte andre ting som man kunne ønsket annerledes, men også på bokens verdier, som er betraktelige. Først og fremst er presentasjonen av de 250 verkene et arsenal for ordbokskunnskap, og i syntesedelen vil enhver fagleksikograf finne ny og relevant kunnskap, formidlet med fremragende ekspertise.

Litteratur

Ordbøker

- Andersen, Peder 1878: *Haandbog i det practiske Sømandskab. 2.* Oplag. Christiania: J.W. Cappelens Forlag.
- Bielke, Jens 1634: *Termini Juridici.* Kbh. 1634, opptrykk i faksimile: Oslo: i komm. hos Jacob Dybwad, 1952.
- Holmboe, Christopher Andreas 1852: *Det norske Sprogs væsentligste Ordforraad, sammenlignet med Sanskrit og andre Sprog af samme Æt.* Wien, i Comm. hos E. Kummer i Leipzig.
- Jensøn, Christen 1646, 1946: *Den norske Dictionarium eller Glosebog.* Kbh. 1646, opptrykk i faksimile: Bergen: J.W. Eides Forlag, 1946.
- Kawert, Ole Jørgen 1831: *Almindeligt Varelexicon I-II.* (Academie for Kjøbmænd eller encyklopædisk Kjøbmandslexicon. 1. og 2. Deel.) Kjøbenhavn: V.F. Soldenfeldt.
- Molbech, Christian 1833: *Dansk Ordbog.* Kjøbenhavn: Gyldendalske Boghandlings Forlag.

- SAOB 1939: *Ordbok över svenska språket, utgiven av Svenska Akademien*. Band 15. Lund: A.-B.Ph. Lindstedts Univ.-bokhandel i distribution.
- The Random House Dictionary of the English Language*. 2nd ed. 1987. New York: Random House.
- Wolff, Ernst 1779: *En dansk og engelsk Ord-Bog*. London: Eget forlag.
- Aasen, Ivar 1850: *Ordbog over det norske Folkesprog*. Kra.
- Aasen, Ivar 1873: *Norsk Ordbog med dansk Forklaring* (optrykk Alb. Cammermeyers Forlag, Kra. 1918).

Annen litteratur

- Gundersen, Dag 1986: Melding av Haugen 1984 i *Maal og Minne*, s. 90–94.
- Haugen, Eva L. 1984: *A Bibliography of Scandinavian Dictionaries with an Introduction by Einar Haugen*. Kraus International Publications, White Plains, New York.
- Sinclair, John M. (red.) 1987: *Looking Up. An account of the COBUILD Project in lexical computing*. Collins Cobuild, Collins ELT, London og Glasgow.